СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

СЪЮЗ НА УЧЕНИТЕ В БЪЛГАРИЯ – КЛОН СВИЩОВ

НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА
КОНФЕРЕНЦИЯ

ИКОНОМИКАТА НА БЪЛГАРИЯ – 30 ГОДИНИ СЛЕД НАЧАЛОТО НА ПРОМЕНИТЕ

Свищов, 22 ноември 2019 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 75 години от създаването на Съюза на учените в България

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2020

ПРОГРАМЕН КОМИТЕТ

Доц. д-р Иван Марчевски – Ректор на СА „Д. А. Ценов“ - Свищов
Проф. д.б.н. Диана Петкова – Председател на Съюза на учените в България
Доц. д-р Тодор Кръстевич – Зам. ректор „Научноизследователска и проектна дейност“ на СА „Д. А. Ценов“
Доц. д-р Красимира Славева – Председател СУБ – клон Свищов

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Проф. д-р Атанас Атанасов
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Пепа Стойкова
Гл. ас. д-р Зоя Иванова
Гл. ас. д-р Любка Илиева

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:
Проф. д-р Атанас Атанасов
Членове:
Проф. д-р Поля Ангелова
Проф. д-р Маргарита Богданова
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Христо Сирашки

НАУЧНИ СЕКРЕТАРИ
Гл. ас. д-р Зоя Иванова
Гл. ас. д-р Любка Илиева

Публикуваните материали са рецензирани. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

ISBN 978-954-23-1815-6

СЪДЪРЖАНИЕ

ИКОНОМИКС, ФИНАНСИ, ЗАСТРАХОВАНЕ, СОЦИАЛНО ДЕЛО

Напълно автоматизирания луксозен комунизъм – опит за подмяна на идеологията с технология
Проф. д.н. Борислав Борисов, докт. Дмитрий Лем 7

Бюджетно осигуряване на националната сигурност – състояние и тенденции за периода 2010 – 2019 г.
Проф. д-р Андрей Захариев, ас. д-р Стефан Станимиров, докт. Русалин Русалинов.....18

За информационното общество в България – 30 години след началото на промените
Проф. д-р Йордан Василев 27

Човешките ресурси в здравеопазването (2009-2019 г.)
Доц. д-р Анастасия Марчева, гл. ас. Милена Владимирова.....35

Реформата в българското данъчно облагане и икономиката в сянка
Доц. д-р Валентин Милинов 43

Надзор върху застрахователната дейност в България в контекста на защитата на интересите на застрахованите
Доц. д-р Венцислав Василев 51

Българската икономика преди и след 30 години: източници на растежа
Доц. д-р Вера Пиримова 58

Глобализацията на съвременната икономика и мястото на България в нея
Доц. д-р Людмил Несторов 67

Осигурително-технически аспекти на взаимовръзката „вход – изход“ през призмата на адекватността и еквивалентността на пенсионноосигурителната система в България
Доц. д-р Пламен Йорданов, докт. Жанета Ангелова 76

Застраховането като възможност за осигуряване на допълнителен доход на хората в надработоспособна възраст
Доц. д-р Румен Ерусалимов 84

Конвергенция на финанси и застраховане в България –
проявления, тенденции, възможности
Доц. д-р Стоян Проданов.....93

Анализ на показателите за капиталова адекватност на банките
в България през периода 2007 – 2018 г.
Гл. ас. д-р Аглика Кънева 102

Еволюция на държавния надзор върху застрахователната
дейност в България
Гл. ас. д-р Анелия Панева 113

30 години пазарна икономика в България: ефекти върху заетостта
Гл. ас. д-р Елка Сярова.....121

Оценка състоянието на задлъжнялостта в подсектор
„Местно самоуправление“
Гл. ас. д-р Петко Ангелов, докт. Силвия Заркова.....129

Развитие и усъвършенстване на институционалната структура
на пазара на труда в България
Гл. ас. д-р Таня Илиева 137

Пъзел с изменчивостта – методология за тестване на БФБ
Гл. ас. д-р Цвета н Павлов 144

Осигуряване в Универсален пенсионен фонд – състояние
и възможности
Ас. д-р Йордан Йорданов.....153

Инвестирането във ВЕЦ като важен възобновяем енергиен източник
в България
Ас. д-р Стефан Станимиров, докт. Мирослав Костадинов.....161

Мястото на преките чуждестранни инвестиции
в българската икономика
Ас. Елица Петкова.....168

Парите – начален и краен стимулатор и ограничител на банковото
външнотърговско посредничество (Финансово-правни аспекти)
Ас. Игнат Папазов 177

Стрес тестовете на българската банкова система в контекста
на регулаторните изисквания на Базел III
Докт. Беатрис Любенова 184

Инвестиционните банки и ипотечните облигации
Докт. Борислав Киров 196

Презастраховането като инструмент за управление на риска
Докт. Вахан Бохосян 205

Отражение на петролните ценови шокове върху световната
икономика
Докт. Даниел Тунчев 211

Българският модел на системата „бонус-малус" и поредното
предизвикателство пред застрахователните компании
Докт. Михаела Монова 220

Проблеми и предизвикателства пред холдинговите дружества
в България
Докт. Теодора Цветкова 228

СЧЕТОВОДСТВО, КОНТРОЛ, АНАЛИЗ, СТАТИСТИКА

Същност и възможности за счетоводно отчитане
на специализираните пенсионни резерви в пенсионноосигурителните
дружества
Проф. д-р Атанас Атанасов 239

Съвременната агростатистика в България – началото
Проф. д-р Поля Ангелова 247

Стандартизация на счетоводството в предприятията от публичния
сектор в Република България
Доц. д-р Венцислав Вечев 255

Значими изменения в счетоводството в резултат на настъпилите
социално-икономически промени през последните 30 години
Доц. д-р Галина Чиприянова 261

Структурните промени в българската икономика и влиянието им
върху външната търговия и икономическия растеж
Доц. д-р Красимира Славева 270

Първи период в развитието на статистическия анализ
на „Отдалечени наблюдения“ ("OUTLIERS")
Доц. д-р Любомир Иванов **281**

Оценка на достъпа до интернет в дейността на предприятията
Доц. д-р Маргарита Шопова **288**

Стопански счетоводен анализ на ефективността и финансовата
стабилност на предприятието
Доц. д-р Марко Тимчев **296**

Правни аспекти на трансферното ценообразуване при данъчно
облагане в Р България
Доц. д-р Пенко Димитров **305**

Дуално или триално обучение по контролни дисциплини във висшето
образование – проблеми и предимства
Доц. д-р Пепа Стойкова **313**

Сравнителен анализ на финансирането на висшето образование
в страните от Европейския съюз
Доц. д-р Пламен Петков **324**

Предизвикателства пред одиторите в контекста на разширеното
докладване
Доц. д-р Силвия Костова **333**

Оценката на риска при извадковото изучаване в одита
Доц. д-р Стела Касабова **341**

Развитие на контрола върху акцизите през последните 30 години
Гл. ас. д-р Жельо Желев **347**

Мрежов модел за пътуване в България с БДЖ при планиране
на маршрут за пътуване с прикачване
Гл. ас. д-р Миглена Иванова **355**

Счетоводната професия в перспектива – умения и компетенции
Гл. ас. д-р Радосвета Кръстева-Христова **364**

Оценка на икономическото сближаване между областите в България
Гл. ас. д-р Тихомир Върбанов **371**

Проблеми при прилагането на разширения критерий на Дики-Фулър
Ас. д-р Евгени Овчинников 379

МЕНИДЖМЪНТ, МАРКЕТИНГ, МЕЖДУНАРОДНИ ОТНОШЕНИЯ ПЛАНИРАНЕ, ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ

Comparative Analysis of the Competitiveness of the Balkan Countries
Prof., PhD Lyubcho Varamezov.....387

Lean Management във висшето образование
Проф. д-р Маргарита Богданова 394

Стратегическият маркетингов мениджмънт – перспектива
за развитие на туристическите бизнес организации в България
Доц. д-р Ваня Григорова 403

Приложение на Big Data анализа за защита на информацията
Доц. д-р Веселин Попов, доц. д-р Петя Емилова 411

Проблемът с текучеството на персонала в българските предприятия
Доц. д-р Галина Захариева, докт. Дритон Сюлча.....419

Управление на преживяванията на персонала – фактор
за организационно развитие
Доц. д-р Ирена Емилова, гл. ас. д-р Милен Динков.....427

Подобряване на отрасловата свързаност чрез изграждане
на железопътния участък по коридор № 9
Доц. д-р Камен Петров, докт. Радослав Костев 436

Потенциал на индустриалния интернет за нещата за подобряване
на производствените процеси
Доц. д-р Наталия Маринова 445

Професионалното обучение и особености на системата
за професионално образование и обучение
Доц. д-р Христо Сирашки 453

Повишаване качеството на обслужване на клиенти чрез въвеждане
на нови технологии в търговията
Гл. ас. д-р Венцислава Минкова.....465

Предимства на гъвкавото управление на проекти и въздействието върху проектния риск
Гл. ас. д-р Евелина Парашкевова.....473

Социално-икономически промени - управленски аспекти
Гл. ас. д-р Елена Йорданова 481

Приложение на web 2.0 технологиите за споделяне на научни изследвания, ресурси и резултати
Гл. ас. д-р Кремена Маринова-Костова.....487

Съвременни предизвикателства пред управлението на регионалното развитие в Република България
Гл. ас. д-р Методи Иванов.....495

Маркетингови комуникации на българския бизнес в дигитална среда
Гл. ас. д-р Мирослава Ценкова 502

Местното самоуправление в България – някои основни постановки
Гл. ас. д-р Юлиян Господинов 510

Степен на интегрираност на приоритетите за интелигентна специализация в плановите документи
Ас. д-р Мариела Стоянова 518

Концепция за многостепенно управление: възникване, развитие, перспективи
Докт. Димитрина Проданова.....524

Развитие на електронната търговия в България през последните 30 години
Докт. Михаела Маркова.....533

ИКОНОМИКА НА ОТРАСЛИТЕ

Устойчивост в развитието на туризма в националната бизнес среда
Проф. д.ик.н. Таня Горчева 543

Българската индустрия – тридесет години по-късно
Проф. д-р Анета Денева.....551

Подпомагане на доходите на производителите от аграрния сектор
Доц. д-р Виолета Блажева 560

Съвременни измерения на управлението на талантите
Доц. д-р Искра Пантелеева 566

Значение на инфраструктурните коридори за регионалното икономическо развитие на България
Доц. д-р Камен Петров 574

Изследване на възможностите за развитие на туристическа дестинация „Свищов“
Доц. д-р Любка Илиева 583

Градско земеделие – алтернатива или необходимост
Доц. д-р Марина Николова 592

Теоретико-приложни аспекти на мърчандайзинга в българската търговска практика
Доц. д-р Петранка Мидова 603

Туристическите агенти, резервационните услуги на туроператорите и свързаните с тях дейности в България 30 години след началото на промените
Доц. д-р Петя Иванова 611

Изследване необходимостта от придобиване на търговски умения по женско предприемачество
Доц. д-р Светослав Илийчовски, доц. д-р Теодора Филипова 618

Бизнес среда и предприемаческа дейност на българските пивоварни предприятия
Доц. д-р Сергей Найденов 626

Атрибутивно анализиране на асортиментното разнообразие в точките на продажби
Доц. д-р Симеонка Петрова 634

Периодът на прехода – 30 години растеж на регионалните дисбаланси
Доц. д-р Тихомир Личев 642

Социална работа и социално предприемачество
Гл. ас. д-р Ваня Ганева 652

Анализ на сезонността в търговията
Гл. ас. д-р Венцислав Перков 660

Разкриване на нефинансова информация от големите български държавни предприятия
Гл. ас. д-р Емил Николов 667

Подходи за управление на риска в търговските предприятия
Гл. ас. д-р Зоя Иванова 676

Проблеми и предизвикателства пред развитието на туризма в България
Гл. ас. д-р Любомира Тодорова 684

Развитие на туристическа дестинация България като част от интернационалния туристически пазар
Гл. ас. д-р Павлин Павлов 690

Анализ на предприемаческите нагласи в България
Ас. д-р Ивайло Костов 698

Устойчиво развитие на българската индустрия
Докт. Айтен Сабри 706

Значение на пътната инфраструктура като фактор за подобряване състоянието на горскостопанските предприятия
Докт. Руслан Коларов 714

Анализ на възможни решения за преодоляване на височинните ограничения и ограниченията в газенето през канала море-езеро за по-големи плавателни съдове създавани от Аспарухов мост
Инж. Дойчин Ников, Красимира Вангелова 722

НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

ИКОНОМИКАТА НА БЪЛГАРИЯ – 30 ГОДИНИ СЛЕД НАЧАЛОТО НА ПРОМЕНИТЕ

Свищов, 22 ноември 2019 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 75 години от създаването на Съюза на учените в България

ISBN 978-954-23-1815-6

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов”
Свищов, ул. Градево № 24

740

ТУРИСТИЧЕСКИТЕ АГЕНТИ, РЕЗЕРВАЦИОННИТЕ УСЛУГИ НА ТУРОПЕРАТОРИТЕ И СВЪРЗАНИТЕ С ТЯХ ДЕЙНОСТИ В БЪЛГАРИЯ 30 ГОДИНИ СЛЕД НАЧАЛОТО НА ПРОМЕНИТЕ

Доц. д-р Петя Иванова
Катедра „Икономика и управление на туризма“,
СА „Д. А. Ценов“,
Е-мейл: p.ivanova@uni-svishtov.bg

Резюме: *След началото на прехода преди тридесет години, в България се прояви инвестиционен интерес в сферата на туризма. Създадени бяха не малко туристически предприятия, в това число туроператори и туристически агенти. Този тип предприятия предоставят услуги, с които свързват туристическото предлагане с туристическото търсене. Под влиянието на редица фактори и най-вече инвазията на съвременните информационни и комуникационни технологии туристическата дистрибуция пред последните години търпи редица изменения.*

Основна цел на доклада е на основата на официални статистически източници, предоставящи количествени показатели по тази проблематика, да се анализира и проследи динамиката и състоянието на туристическите посреднически услуги в България, включително и посредством сравнение с останалите страни членки на Европейския съюз.

Ключови думи*: туристически агент, туроператор, туристическо посредничество.*

JEL: *L83.*

TRAVEL AGENTS, RESERVATION SERVICES OF TOUR OPERATORS AND RELATED ACTIVITIES IN BULGARIA 30 YEARS AFTER THE TRANSITION

Assoc. Prof Petya Ivanova, PhD
Department of Tourism Economics and Management
Dimitar A. Tsenov Academy of Economics
E-mail: p.ivanova@uni-svishtov.bg

Abstract: *Since the beginning of the transition thirty years ago, there has been an investment interest in tourism in Bulgaria. Many tourism companies have been set up, including tour operators and travel agents. These types of businesses provide services that link tourism supply to tourism demand. Under the influence of a number of factors, most notably the invasion of modern information and communication technologies, tourism distribution has undergone a number of changes in recent years.*

The main objective of the report is to analyze and monitor the dynamics and status of tourism intermediaries in Bulgaria, including through comparison with other EU Member States, based on official statistical sources providing quantitative indicators on this issue.

Key words: *travel agent, tour operator, tourism intermediaries.*

JEL: *L83.*

Въведение

Създаването на туристически предприятия след началото на прехода преди 30 години бе провокирано от наличието на разнообразни, атрактивни и запазени туристически ресурси, представляващи интерес за туристите, както и възможността на местните граждани да пътуват извън страната. Бяха регистрирани немалко туроператори и туристически агенти, известни с общото наименование туристически агенции.

Най-общо туристическите агенции са предприятия, които свързват обекта (туристическата дестинация) със субекта (туриста) в туризма. Изпълняват редица функции подпомагащи срещата между търсенето и предлагането, което е причина да имат място в туристическия дистрибуционен процес. Под влияние на редица фактори, средата в която те оперират се променя и бизнес модела на този тип предприятия се видоизменя радикално пред последните години.

Цел на доклада е на основата на достъпни статистически данни да изследва количествени параметри, касаещи този тип предприятия и да очертае тенденции влияещи но тяхното развитие. За информационна база служат данните публикувани от Евростат. Периодът, който обхваща анализа е 2012 -2017 г.

1. Туристически предприятия - туристически агенти, туроператорски резервационни услуги и свързани с тях дейности

Съгласно българското законодателство туроператорите и туристическите агенти подлежат на регистрационен режим. Министерството на туризма поддържа публичен регистър на този тип предприятия с валидна регистрация. Справката в регистъра показва, че има регистрирани над три хиляди предприятия, като повече от половината от тях са регистрирани за осъществяване както на туроператорска (основна функция организаторска), така и на агентска (посредническа) дейност.

Данните на Евростат показват, че броят на предприятията осъществяващи туристическа агентска дейност, туроператорски резервационни услуги и свързани с тях дейности в България за периода 2012 - 2017 г. регистрира увеличение (Таблица 1).

Таблица 1

Туристически агенти, туроператорски резервационни услуги и свързани дейности – брой предприятия

Страна/Година	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Европейски съюз	94 601	96 328	102 089	104 818	109 590	:
Белгия	1 623	1 635	1 659	1 715	1 649	1 603
България	**1 621**	**1 704**	**1 766**	**1 811**	**1 914**	**1 916**
Чехия	6 147	5 991	6 064	6 121	6 177	6 564
Дания	550	565	556	564	590	:
Германия	9 784	10 476	11 828	11 971	12 339	12 813
Естония	329	365	380	398	407	439
Ирландия	867	909	966	1 020	1 046	1 179
Гърция	2 631	2 615	3 498	3 461	3 523	3 384
Испания	11 434	10 859	11 043	11 393	12 932	14 570
Франция	7 308	8 122	9 229	8 703	8 929	8 575
Хърватия	1 723	1 708	1 794	1 889	1 955	2 074
Италия	15 255	15 380	15 802	16 114	16 800	17 243
Кипър	458	437	425	424	440	442
Латвия	735	775	801	887	960	945
Литва	957	1 023	1 140	1 153	1 221	1 245
Люксембург	91	88	86	84	87	94
Унгария	1 872	1 785	1 848	2 044	2 160	2 234
Малта	551	423	421	397	435	418
Нидерландия	3 917	4 949	5 140	5 307	5 547	5 839
Австрия	1 541	1 581	1 622	1 608	1 594	1 592
Полша	6 437	5 527	5 817	6 609	6 865	6 891
Португалия	2 635	2 775	2 911	3 216	3 598	4 000
Румъния	2 576	2 674	2 764	2 813	2 842	2 808
Словения	715	767	803	898	951	980
Словакия	1 148	1 191	1 393	1 441	1 411	1 449
Финландия	1 454	1 468	1 474	1 468	1 442	1 468
Швеция	3 567	3 553	3 596	3 615	3 642	3 654
Обединено кралство	6 675	6 983	7 263	7 694	8 134	:
Норвегия	1 828	1 972	2 079	2 306	2 447	2 438
Швейцария	962	995	999	953	944	922
Северна Македония	262	269	282	274	280	290
Босна и Херцеговина	171	159	180	210	237	281

Източник: Евростат

Данните на Евростат дават информация, че общо за Европейския съюз (ЕС) през разглеждания период е регистриран ръст от 16% на броя предприятия туристически агенти, осъществяващи туроператорски резервационни услуги и свързани с тях дейности. За България ръста

надвишава общия за ЕС и е в размер на 18%. В някои страни като Белгия, Кипър, Малта и Швейцария се наблюдава спад на разглеждания брой предприятия. В други има значителен ръст спрямо 2012 г. - Босна и Херцеговина (64%), Португалия (51%), Нидерландия (49%), Словения (37%), Ирландия (36%).

Задълбочаването на анализа е към разпределението на предприятията според критерия големина. Данните на Евростат към 2017 г. за България показват, че най-голям е броят на микро и малките предприятия в изследвания бизнес.

Общият брой от 1916 в България е разпределен по следния начин: от 0 до 9 човека заети – 1804, от 10 до 19 заети– 58, от 20 до 49 заети - 42, от 50 до 249 заети - 8, над 250 заети - в България няма (Фиг.1). Страни, в които има такъв род големи предприятия с над 250 заети са: Германия – 31 броя, Испания – 23, Франция -16 броя, Италия и Холандия по 10 предприятия. От бившите социалистически страни се открояват с наличие на големи предприятия Чехия – 5, Полша – 4 и Румъния - 3.

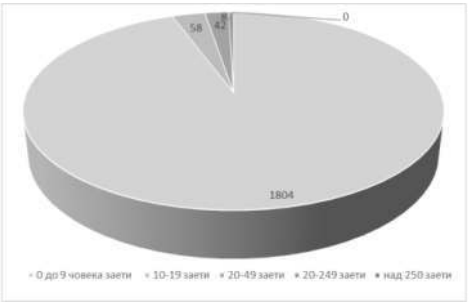

Фигура 1. Разпределението на броя предприятия туристически агенти, туроператорски резервационни услуги и свързани дейности по критерия брой заети в България

Посредническите предприятия в туризма работят в условия на непрекъснато променящ се и динамичен туристически пазар. Особено силно изразени са процесите на консолидация и на влияние на информационните и комуникационни технологии. Използването на интернет като посредник доведе до онлайн туристически агенти, които днес се трансфомират и в мобилни.

Безспорно туристите ще продължат да пътуват с или без наличието на посредници. Както във всяка човешка дейност, обаче по-удобно е когато има добра организация и професионална помощ и това

е основното, поради което съществуват, посредниците. Освен туроператорите и туристическите агенти офлайн посреднически функции в туризма изпълняват още пътнически клубове и асоциации, туристически офиси, туристически информационни центрове и други подобни организации.

Статистическите данни относно броя на предприятията показва, че този вид бизнес в ЕС се развива преобладаващо възходящо, като следствие на темповете на нарастване на туризма.

2. Заетост, добавена стойност и оборот на туристически агенти, туроператорски резервационни услуги и свързани дейности

Броят на заетите лица в бизнеса на туристически агенти, туроператорски резервационни услуги и свързани дейности е показан в Таблица 2. Видно е, че за разглежданият период броят на заетите в този вид бизнес в България регистрира леко увеличение.

Таблица 2

Брой заети лица - туристически агенти, туроператорски резервационни услуги и свързани дейности

Страна/Година	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Европейски съюз	500 000	490 000	496 000	510 000	521 384	:
Белгия	9 022	8 773	8 496	8 732	8 248	7 393
България	**5 865**	**5 946**	**5 951**	**5 930**	**6 224**	**6 524**
Чехия	12 232	11 885	12 425	12 459	12 595	13 683
Дания	6 196	6 304	6 208	6 108	5 818	:
Германия	89 723	97 611	93 078	100 254	104 996	107 227
Естония	1 517	1 766	1 634	1 633	1 584	1 819
Ирландия	5 086	5 461	5 695	5 586	5 771	6 175
Гърция	11 130	11 604	15 820	14 973	16 105	19 116
Испания	53 928	50 277	52 686	54 272	54 759	58 435
Франция	40 895	41 172	41 809	38 798	42 208	46 738
Хърватия	5 457	5 751	6 446	6 658	6 415	6 799
Италия	46 528	45 692	45 353	46 227	48 151	49 725
Кипър	1 970	1 565	1 547	1 643	1 790	1 867
Латвия	2 015	2 120	2 395	2 476	2 443	2 496
Литва	2 708	2 904	3 070	3 037	3 124	3 140
Унгария	5 757	5 668	5 881	6 185	6 354	6 874
Малта	1 732	1 596	1 304	1 439	:	1 555
Нидерландия	23 279	22 356	22 091	23 241	23 924	25 455
Австрия	11 687	11 780	11 954	11 739	11 642	11 456
Полша	20 306	17 770	17 530	19 268	21 354	20 343
Португалия	9 898	9 675	10 225	11 308	12 079	13 245
Румъния	10 090	9 855	9 954	10 530	10 557	10 964
Словения	1 938	1 944	1 940	2 117	2 126	2 241

Словакия	2 666	3 146	3 691	3 171	3 169	3 061
Финландия	4 822	4 880	5 086	4 803	4 744	4 784
Швеция	12 607	12 550	12 389	11 873	12 030	11 690
Обединено Кралство	96 347	93 292	91 059	95 554	91 121	:
Норвегия	5 740	5 962	5 792	6 848	6 784	6 892
Швейцария	14 735	15 957	14 744	13 720	14 265	14 277
Северна Македония	:	:	:	:	1 187	1 225
Босна и Херцеговина	799	696	794	795	846	876

Източник: Евростат

Броят заети общо за ЕС в периода 2012-2017 г. регистрира увеличение с 4%. Заетите в туристическа агентска дейност, туроператорски резервационни услуги и свързани с тях дейности в България за периода 2012 - 2017 г. са се увеличили с 11%.

Данните за изследвания вид бизнес в България показват, че в абсолютна стойност оборота, както и добавената стойност за периода 2012-2017 г. се увеличават (Фигура 2 и Фигура 3).

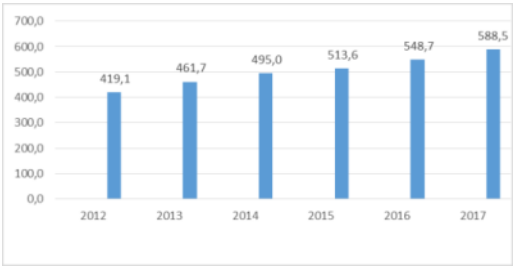

Фигура 2. Оборот в млн. евро
Източник: *Евростат в млн. евро*

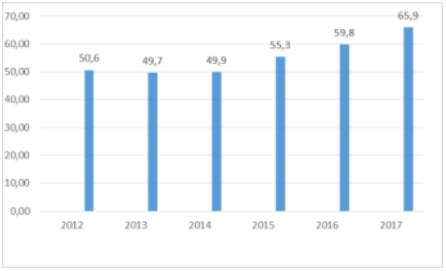

Фигура 3. Добавена стойност
Източник: *Евростат*

Ролята, която днес посредниците изпълняват на пазара не изчезва с индивидуалните туристически пътувания или с новите възможности на модерните информационни технологии, които предлагат на потребителите на туристически услуги. Причината за това е, че туристическите посредници се адаптират бързо към променящата се бизнес среда. Всъщност тези, които приемат навлизането на информационните технологии като партньор, а не като заплаха имат най-добри шансове да оцелеят в силно конкурентния пазар. На Европейския пазар консолидацията е най-добрата стратегия за оцеляване. Най-големите емитенти като Германия провеждат политика на онгоинг концентрация на туристическата дистрибуция. Оборотът на немските туристически агенти, които са независими намалява, а се увеличава оборота на тези, които са в обединения, франчайзинг, кооперативи.

Заключение

Броят предприятия туристически агенти, както и осъществяващите туроператорски резервационни услуги и свързани дейности, както и броя заети в тях регистрират ръст през изследвания период. Той е следствие на устойчивият ръст на туризма в световен мащаб. Очевидно е, че бизнес средата, в която изследваният вид предприятия оперират претърпява радикални промени. Въпреки наличието на тенденция на диспосредничество разглежданият вид бизнес има своите функции на туристическия пазар, които продължава да изпълнява освен офлайн и онлайн.

Съществуват прогнози, че туристическото посредничество ще изчезне в следствие на новите технологии и по-образованото и имащо богат туристически опит ново поколение. Ето защо този тип бизнес трябва да направи някои коренни промени. Освен изместването на традиционните офиси в интернет пространството, те трябва да работят повече като професионални съветници по пътуванията. Търсенето на организационни форми, при които икономическият ефект от бизнеса ще продължи и в бъдеще, ще става все по-необходимо. Модерният бизнес в сферата на туристическото посредничество включва консолидацията, интеграцията и кооперирането, както и активното използване на новите технологии.

Очакванията са пазарът в бъдеще все повече да се поляризира между вертикално интегрираните концерни и малките предприятия. Вторите (каквито преобладават в България) ще могат да оцелеят в тази силна конкурентна среда само ако предлагат продукт с високи качествени стандарти за клиенти със специфични изисквания и дългосрочен мениджмънт на качеството и иновационни активности. Това е предопределено от факта, че големите предприятия обичайно имат на разположение капитал и достъп до високи технологии, но не могат толкова бързо да отговорят на промените както малките.

ЛИТЕРАТУРА

Tisdell, Cl. A. Handbook of Tourisn Economics. Analysis, New Applications and Case Studies// Calvek, N. Travel and Tourism Intermediaries: Their Changing Role, World Scientific, 2013.

Евростат.https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Tourism_statistics/bg